

function of textbook is individual orienteering process of labour studies that systematically encourages pupils to self-learning and self-actualization. Attention is drawn to the importance of reflection and adequate evaluation by pupils the results of their own design and technology activity.

***Keywords:** creative potential of pupils; natural, active and personal abilities; content and structure of personality oriented textbooks in labour studies.*

УДК. 37. 013

РІВНЕВА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ПІДРУЧНИКА В СІЛЬСЬКІЙ МАЛОЧИСЕЛЬНІЙ ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

В. В. Мелешко,

*кандидат педагогічних наук,
завідувач лабораторії сільської школи,
старший науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,*

У статті розкривається проблема реалізації змісту шкільної освіти в сільській малочисельній початковій школі засобами підручника. Розкрито сутність рівневої диференціації та її вплив на результати навчально-виховного процесу. Автор на основі існуючих теоретичних висновків доводить значущість шкільної книги в реалізації диференційованого підходу, що розширює і поглиблює знання дітей з врахуванням їхніх особистісних якостей та характеристик.

***Ключові слова:** підручник, сільська малочисельна школа, форми навчання, рівнева диференціація, варіативні завдання.*

Постановка проблеми. Одним із основних напрямів оновлення освітнього процесу у сільській малочисельній школі є перехід на парадигму рівневої диференціації, що підтвердила свою продуктивність в реалізації змісту шкільної освіти засобами підручника. На цій основі створюються сучасні підручники, що враховують особистісні якості дитини, її можливості та різнобічні психологічні характеристики та якості.

Аналіз останніх досліджень. Інтерес до проблеми рівневого підходу в навчанні посилюється в період переходу на гуманізовану систему оцінювання навчальних досягнень учнів та новий зміст освіти. З огляду привертають увагу дослідники, які здійснили значний внесок у розвиток теорії диференційованого навчання як певного напрямку у педагогічній науці. Зокрема М. Н. Гладкова обґрунтувала переваги диференційованого підходу в процесі підготовки майбутніх педагогів у вузі. Дослідники Т. О. Коробкова,

П. В. Скулов, А. О. Остапенко, П. І Сікорський та інші у процесі наукового пошуку виявили основні переваги диференційованого навчання, що свідчить про перспективність його використання у сучасній педагогічній практиці [8]

Аналіз вітчизняної та зарубіжної педагогічної й методичної літератури свідчить про увагу вчених до вивчення різних аспектів диференціації та індивідуалізації у процесі навчання, зростає кількість праць теоретичного та практичного характеру, в яких обґрунтовуються механізми використання зазначених технологій (О. О. Кірсанов, Є. С. Рабунський, Г. Ф. Кумаріна, В. М. Володько та інші).

Ще в середині XIX сторіччя великий вчений-педагог К. Д. Ушинський у своїх висновках зазначав: «Поділ учнів на дві групи, одна з яких сильніша від іншої, не лише не шкідливий, а й корисний, але за умови, що наставник уміє, працюючи з однією групою сам, а іншій давати корисні самостійні вправи»[9].

Заслугують на увагу наукові здобутки відомого німецького педагога А. Дістервега про значущість диференціації у навчальному процесі, що підтверджується такими його висновками: «Одній дитині легше дається абстрактне мислення, другій доступне чуттєве пізнання, третя схоплює істину швидше, завдяки картині чи розповіді, бувають роздуми теоретичні і практичні. У цьому відношенні варто рахуватись з відмінностями дитячої природи і сприяти їй своєрідному розвитку» [4].

Фундаментальні категорії дидактики «диференціація», «індивідуалізація» можна розглядати як філософські категорії, що існують у єдності з категорією інтеграція. При цьому процес диференціації вважається проявом універсального закону розвитку систем від загального до часткового.

У 60-ті роки індивідуально-диференційований підхід навчання широко ввійшов у практику масових загальноосвітніх навчальних закладів та особливого значення набув у попередженні та ліквідації другорічництва.

В цей же період здійснював ґрунтовні дослідження з проблеми диференційованого навчання А. А. Бударний, який виявив істотні індивідуальні відмінності сприймання і розуміння навчального матеріалу учнями одного класу. За обґрунтованими показниками автор виокремив 3 групи учнів в одному класі, що об'єднуються за однаковим рівнем розвитку сприймання і розуміння матеріалу. Дослідник вперше обґрунтував комплексний психологічний і дидактичний підхід до вивчення проблеми неуспішності і обґрунтував способи її подолання шляхом індивідуалізації і диференціації навчання. Зокрема вчений довів вагомість варіативності навчальних можливостей учнів та їх вплив на якість засвоєння навчального матеріалу.

У своїх рекомендаціях та висновках дослідник акцентує увагу та застерігає про те, що «... звертаючись до класу як до єдиного цілого, пропонуючи всім учням один шлях і темп оволодіння знаннями і навичками, школа і вчитель самі закладають фундамент неуспішності» [2, 36].

Методологічною основою реалізації змісту освіти у сільській школі, що здійснюється на рівневій диференціації слугують також наукові уза-

гальнення та висновки сучасних вчених Л. В. Байбородової, В. Г. Бочарової, М. П. Гур'янової, З. М. Онишківка, Г. І. Коберник та ін.

За результатами дослідження доведено, що диференціація навчального матеріалу в початковій школі за різними цілями та критеріями активізує розумовий розвиток особистості учня, спонукає до пошуку шляхів вирішення завдань різної складності. Застосування технологій рівневої диференціації на основі врахування когнітивних показників чи якостей учнів, створює можливість для об'єднання їх в групи одновікового складу за ознаками схожості психофізіологічних і індивідуально-особистісних особливостей, які проявляються під час оволодіння навчального змісту, рівень якого залежить від темпів засвоєння, рівня мотивації, навчальних здібностей, набутих компетентностей школяра та ін.

Технологія рівневої диференціації навчання передбачає врахування особистісних якостей та характеристик учня, формулювання мікроцілей і прогнозування результатів. Рівнева диференціація навчання ґрунтується на міцній психолого-педагогічній теорії розробленій в радянську добу психологом Л. С. Виготським про перехід в процесі навчання розумового розвитку учня із зони «актуального розвитку» в зону «найближчого розвитку», що здійснюється на основі діяльності, яка переходить від репродуктивного рівня до продуктивного[3].

Сучасні дослідники розглядають поняття «диференційований підхід» як дидактичне положення, що передбачає поділ класу на групи за інтересами, за темпом засвоєння та ін.. розглядаючи диференційований підхід як:

- пристосування форм і методів роботи до індивідуальних особливостей учнів (Є. С. Рабунський)[7, 15];

- особливий підхід учителя до різних груп учнів, який полягає в організації навчальної роботи, різної за змістом, складністю, методами, прийомами (О. А. Кірсанова)[5, 35];

- спосіб оптимізації, який передбачає оптимальне поєднання загальнокласних, групових і індивідуальних форм навчання (Ю. К. Бабанський) [1, 21].

Формулювання цілей статті – розкрити особливості реалізації змісту освіти засобами шкільного підручника в сільській малочисельній школі на основі диференційованого підходу.

Основна частина. Рівнева модель навчання, сутнісними ознаками якої є здійснення навчального процесу на засадах диференціації, передбачає створення умов для розвитку і саморозвитку учнів, продуктивне використання їхніх потенційних можливостей, що вимагає глибокого осмислення і розуміння педагогами необхідності побудови нової парадигми уроку для максимальної реалізації змісту засобами навчальної книги.

Проте у педагогічній практиці не завжди вчителі повною мірою використовують можливості диференційованого навчання. Серед причин нераціонального використання рівневої диференціації засобами підручника вчителі називають такі:

- відсутність достатнього методичного супроводу процесу диференціації у початковій школі (42 %);
- значні витрати часу на підготовку диференційованих завдань для групової та індивідуальної роботи (38 %);
- відсутність чіткого поділу навчального матеріалу для організації різнорівневого навчання. (48 %).

Сучасний підручник слугує джерелом та орієнтиром у побудові уроку, на якому реалізується рівнева диференціація з різним цільовим призначенням, що вимагає науково обгрунтованого вибору методичних прийомів, тісно пов'язаних із змістом навчального матеріалу, формами організації навчальної діяльності учнів на уроці.

Головне завдання підручника полягає в тому, щоб на належному науковому і методичному рівні та відповідно до вікових особливостей учнів, викласти програмний матеріал, посильний для засвоєння дітьми з різнорівневими характеристиками та потенційними можливостями з метою оволодіння новими знаннями передбаченими навчальними програмами.

Важливим показником якості підручника слугує його змістова спрямованість на інтелектуальний розвиток особистості, що відбувається у як на уроці, так і в позаурочний час. При цьому навчально-виховний процес будується на особистісно-орієнтованому та компетентнісному підходах, що дає можливість кожному учневі брати участь у різних видах навчальної діяльності.

Процес реалізації змісту освіти в сільській малочисельній школі характеризується певними особливостями, що відмінні від традиційної повнокомплектної, що свідчить про специфіку уроку, на якому має забезпечуватися варіативність та чергування різних форм та видів роботи, що не перевантажені контролем та надмірною опікою вчителя.

Конструюючи урок у малочисельному класі, де навчається 5-6 учнів, важливо враховувати не лише рівень складності навчального матеріалу підручника, але й стійкі особистісні характеристики учнів (емоційність, темперамент, інтереси, прояв почуттів, захопленість), що враховуються в змісті сучасних підручників.

Особливої значущості для вчителя набуває методичний апарат навчальної книги, що рекомендовані для початкової школи, навчальний матеріал якої є основним для вивчення на уроці, що вимагає урізноманітнення видів діяльності. Загалом зміст підручника покликаний пробуджувати інтерес до предмета, сприяти стійкому формуванню пізнавальних якостей, розвивати вміння самостійно мислити, бажання працювати з книгою, поглиблювати свої знання та розширювати предметні компетенції.

Процес навчання у малочисельній школі не може обійтися без індивідуального підходу в його здійсненні, нехтування якого може призвести до втомленості, надмірного контролю та перевантаженості учня, що в кінцевому результаті негативно впливає на відчуттях комфортності дитини, її психологічному стані, а відтак – зниження бажання вчитися.

Зміст шкільних підручників дає можливість диференціювати навантаження дітей з різними навчальними здібностями, урізноманітнювати моделі співпраці, реалізуючи різні за рівнем складності навчальні завдання.

У сільській малочисельній школі продуктивне використання рівневої диференціації в навчанні забезпечує:

- зростання загального рівня розвитку учнів, мотивації до навчальної діяльності;
- розвиток творчих здібностей учнів, їх інтерес до тих чи інших видів діяльності.

Реалізація змісту освіти в сільській початковій школі тісно пов'язана з особливостями навчального процесу, що обумовлені наступними аспектами: *організаційно-педагогічними:*

- організація навчального процесу в малих групах;
- нечисленність навчальних груп за складом, рівнем пізнавальних інтересів;

- висока частота використання форм індивідуального навчання;
- обмеження процесів змагальності в груповій взаємодії;

психологічними:

- пасивність у спілкуванні та діалоговій взаємодії;
- надмірна напруженість (спричинена контролем вчителем) ;
- звуженість навчального середовища.

Проте мала чисельність учнів в класі дозволяє налагоджувати тісний контакт між учителем і учнями, виявляти та враховувати рівень готовності дитини до навчання, широко використовувати технології індивідуального та диференційованого навчання, добирати відповідні форми та методи, враховуючи особистісні характеристики (емоційний, психічний, інтелектуальний стан розвитку особистості).

Прикладом реалізації рівневої диференціації засобами навчальної книги слугує підручник з літературного читання для 2 класу (автор Савченко О. Я.).

Вчителі сільської малочисельної школи мають можливість широко використовувати зміст підручника, його методичний апарат для здійснення рівневої диференціації на уроках, орієнтуючись на індивідуально-психологічні особливості кожного учня. Значно розширює можливості для диференціації навчання підготовлений для другокласників навчально-методичний комплект, до складу якого входить крім названого підручника, навчальний посібник з літературного читання (автор Савченко О. Я.) та робочий зошит «Літературне читання» автор В. О. Мартиненко.

Зміст підручника з літературного читання, його методичний апарат побудовані таким чином, щоб навчання було цікавим, продуктивним і радісним для учня, незважаючи на характеристики та особистісні якості кожного.

Використані автором завдання та вправи дають можливість організувати як фронтальну роботу з класом, так і працювати в парах, групах чи індивідуально, до цього спонукає комплекс рубрик різного призначення: наприклад

такі, що активізують колективну діяльність учнів: поміркуйте разом, читаємо разом, попрацюйте разом.

В методичному апараті підручника чітко виокремлено завдання для роботи в парах, що представлено завданнями такого змісту: підготуйте і розіграйте діалог із однокласником по телефону, поміркуйте разом.

Для роботи в різних групах за темпом мислення пропонується робота над малюнком та текстом, при цьому перша група складає повний текст, друга продовжує за пропонуванним початком, а третя складає тільки кінцівку, працюючи над темою для роздумів (ст. 64) «Про що варто подумати, якщо береш додому кошеня або цуценя). Такого типу завдання вміщено в підручнику у різних розділах.

Використання диференційованих завдань актуалізує технології співробітництва, що реалізуються в процесі парних, діалогічних форм навчання. Крім того, реалізація завдань діалогічного характеру дозволяє в ході навально-пізнавальної діяльності розвивати у дітей комунікативні якості, що дуже важливо для малочисельних класів.

Використання діалогічних форм навчання стає продуктивним, якщо співпраця відбувається між різними групами дітей, що взаємодоповнюють, збагачують один одного внаслідок активного спілкування. Саме такі форми роботи передбачені в підручнику «Літературне читання» для 2-го класу, Наприклад, розкажіть один одному; поставте один одному запитання за прочитаним текстом, розшукайте в книжках та ін.

Зміст зазначеного підручника використовується також для розширення та поглиблення знань учнів як з слабкими навчальними здібностями, так і високими, при цьому використовуються різні види роботи за завданнями різного цільового спрямування, що заохочує учнів до самостійного читання та творчої діяльності.

У підручнику вміщено багато завдань диференційованого характеру, що виконуються учнями різних груп сформованих вчителем, наприклад на стор 142, продовжити речення: 1 група – дописати 2 слова, 2 група – 3 слова, 3 група – дописати речення і скласти своє речення про руки.

Значно розширює можливості для здійснення диференційованого підходу підготовлений О.Я. Савченко навчальний посібник з літературного читання «Я люблю читати». До кожного із 9 розділів підручника у посібнику учневі пропонується додатковий матеріал, що передбачає різні форми роботи: групові, парні індивідуальні, фронтальні, наприклад читаємо по групах (завдання для чотирьох груп, читаємо разом весело, заклично.), пропонується завдання творчого характеру, зокрема здійснення проекту «Веселі квіти у поезії» чи колективне створення рукописного журналу. Для цього подається детальний інструктаж щодо участі кожного в роботі над створенням проекту, визначаються завдання та час виконання роботи. На завершення пропонується розробити план ознайомлення батьків, друзів з підготовленим журналом.

Навчально-методичний комплект з літературного читання для 2 класу забезпечує можливості для широкого впровадження рівневої диференціації у сільській мало чисельній школі.

Цікавий досвід роботи заслуженого вчителя України, вчителя-методиста, кандидата педагогічних наук С. П. Логачевської описано в педагогічних джерелах, що свідчить про продуктивність диференційованого підходу у навчанні молодших школярів [6]. Розроблені автором структурно-логічні схеми можуть бути використані і для малочисельних класів на уроках математики на різних етапах навчання.

Автором розроблено різні способи і прийоми диференціації: за ступенем складності завдань, за ступенем самостійності у їх виконанні.

За ступенем самостійності С. П. Логачевська виділяє три групи завдань:

I. Завдання, що супроводжуються інструкціями:

1. Завдання з вказівкою на зразок способу дії.
2. Завдання з використанням пам'яток.
3. Завдання з теоретичними довідками.

II. Завдання з елементами допомоги:

1. Завдання з додатковою конкретизацією.
2. Завдання з репродуктивними питаннями.
3. Завдання з допоміжними вправами.
4. Завдання з допоміжними вказівками і порадами.
5. Завдання з виконанням певної частини.

III. Завдання з елементами осмисленого застосування знань:

1. Завдання з допоміжними питаннями, які вимагають: порівняння; встановлення причинно-наслідкових зв'язків; узагальнень і доведень.
2. Завдання із застосуванням вибору рішення.
3. Завдання із застосуванням класифікації.

У малочисельному класі для мінімізації надмірного контролю за роботою учня, використовуються завдання для взаємоконтролю та самоконтролю, що із цікавістю використовуються самими учнями не залежно від рівня сформованої групи.

Як правило у кожному малочисельному класі навчаються діти, що належать до сильної чи слабкої нервової системи, рухливі й інертні, відповідальні та байдужі. При цьому використання групових форм роботи дозволяє вчителю враховувати індивідуально-психологічні особливості кожної дитини.

В умовах сільської малочисельної школи діапазон різновидів особистісних характеристик учнів будь-якого класу значно менший (порівняно з традиційним класом), що зужує кількість параметрів при поділі на групи. З іншого боку, мала кількість учнів у класі змушує вчителя орієнтувати навчальний процес безпосередньо на кожного. Клас може складатися із представників протилежних груп, або за своїми інтелектуальними здібностями мало відрізнятися.

Рівневий підхід передбачає поєднання та використання різних форм навчальної діяльності: індивідуальних, парних, групових, колективних.

Диференціювання учнів на групи доцільно проводити на основі таких критеріїв: біологічні компоненти (якість мислительних операцій, рівень роз-

витку психічних процесів); навички навчальної праці (самоконтроль, планування, темп діяльності, організованість); аспекти вихованості (наполегливість, старанність, дисциплінованість, активність, ставлення до навчання, до шкільного оточення); фізіологічні компоненти (фізична працездатність, стан здоров'я, дефекти мовлення, слуху, зору). У зв'язку з цим виділяються три групи школярів: з високим, середнім і низьким рівнем навчальних можливостей.

Реалізація рівневої диференціації засобами шкільного підручника здійснюється шляхом залучення учнів до посильних видів навчальної діяльності з врахуванням їхніх індивідуальних якостей та характеристик.

Провідне місце на уроці в малочисельному класі займає індивідуальна робота, що використовується як окремий вид диференціації. Науковцями доведено, що індивідуальна робота сприяє розвитку самостійності, впевненості, слугує ефективною формою для поглиблення знань, ліквідації прогалин у вивченні того чи іншого матеріалу. Успіх індивідуальної роботи визначається підбором диференційованих завдань, систематичним контролем учителя за ходом виконання, наданням своєчасної допомоги в разі виникнення труднощів тощо. Індивідуальний підхід потребує також підвищеної уваги вчителя під час її перевірки, використання процедур заохочення тощо.

Завдання для індивідуальної роботи можна використати як з підручників, так і посібників чи робочих зошитів. При цьому також використовуються варіативні види роботи (наприклад за рівнем складності, за обсягом та ін.). Зокрема на уроках математики практикується робота з опорними картками, інструкціями, алгоритмами до виконання завдань, схемами, тестовими вправами та завданнями та ін.

Важливо, щоб зміст завдань, вправ та інших видів діяльності були для учнів зрозумілими, цікавими і сприяли активному формуванню навчальних, предметних та інших важливих для них компетенцій.

Важливим засобом формування в учнів інтересу до навчання, розвитку пізнавальної активності, мотивів навчання є організація ігрової діяльності учнів в тому числі і засобами підручника. За твердженням Ш. О. Амонашвілі «Без педагогічної гри неможливо захопити учнів, залучити їх у світ знань і моральних переживань, зробити активними учасниками й творцями уроку».

Ігрові ситуації роблять урок різнобарвним, цікавим, що надає йому емоційного забарвлення. Групові форми, що використовуються під час дидактичної гри, спонукають до пошуку колективних дій, підвищують вплив змагальності, активізують як слабких, так і сильних учнів. Саме тому не можна нехтувати роллю дидактичних ігор у процесі диференційованого навчання.

Висновки. Реалізація рівневого підходу в навчанні молодших школярів сприяє підвищенню рівня сформованості пізнавальної компетентності, зростанню мотивації до навчання, підвищенню інтересу до знань.

Працюючи з диференційованими завданнями (за параметрами міцності, складності, усвідомленості) учні проявляють активність, інтерес у виборі завдань, прагнуть до підвищення їх складності, самостійно вибираючи рівень виконання. Елементи змагальності, що присутні на уроці активізують прояв

працьовитості, організованості, що спонукає до усвідомленого засвоєння навчального матеріалу.

Застосування рівневого підходу підвищує ступінь відповідальності учня за результати роботи, а з іншого боку розширює інтерес до предмета, поглиблює навчально-пізнавальні здібності, створює середовище для реалізації та оптимального поєднання різних форм та видів роботи, що позитивно позначаються на емоційному стані дітей, на рівні засвоєння знань, оволодінні предметних та ключових компетентностей сільських школярів.

Використання рівневої диференціації позитивно впливає на розвиток пізнавальної компетентності учнів: підвищення мотивації й задоволеності навчанням, зростання навченості з предмета, розвиток пізнавальної самостійності, здатності самостійно працювати. Організація навчання в варіативних групах сприяє розвитку комунікабельності, працьовитості, організованості, розширенню умінь здійснювати вибір і нести відповідальність за результати роботи.

Слід зазначити, що рівневий підхід в реалізації змісту освіти є вираженням принципів гуманізації освіти, що забезпечує умови для самостійного вибору складності навчального матеріалу, власного оцінювання глибини засвоєння знань, відкриває простір для прогнозування подальших дій щодо удосконалення роботи над собою.

Сучасний підручник як засіб реалізації рівневої диференціації слугує джерелом знань, інформаційним та процесуальним механізмом варіативного моделювання продуктивної співпраці вчителя з учнем.

Література

1. Бабанский Ю. К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе. – М.: Просвещение, 1985.
2. Бударный А. А. Индивидуальный подход в обучении // Советская педагогика. – 1965. – № 7. – С. 70 – 83.
3. Выготский Л. С. Педагогическая психология / Под. ред. Давыдова В. В. – М.: Педагогика, 1991. – 480 с.
4. Дистерверг А. Избранные педагогические сочинения. – М.: Гос. уч. пед. Изд – во МП РСФСР, 1956. – 374 с.
5. Кирсанов А. А. Индивидуализация учебной деятельности учащихся. – Казань, 1980. – 207 с.
6. Логачевська С. П. Диференціація на уроках математики // Початкова школа. – 1999. – № 7. – С. 26 – 28.
7. Рабунский Е. С. Индивидуальный подход в процессе обучения школьников / На основе анализа их самостоятельной учебной деятельности. – М.: Педагогика, 1975. – 182 с.
8. Сікорський П. І. Теорія і методика диференційованого навчання. – Л.: Сполох, 2000. – 422 с.
9. Ушинский К. Д. Избранные педагогические сочинения. – М.: Гос. уч. пед. изд-во МП РСФСР, 1954. – Т. 2. – 796 с.

References

1. Babanskiy Yu. K. Metody obucheniya v sovremennoy obshcheobrazovatelnoy shkole. – M.: Prosveshcheniye, 1985.
2. Budarnyy A. A. Individualnyy podkhod v obuchenii // Sovetskaya pedagogika. – 1965. – № 7. – S.70 – 83.
3. Vygotskiy L. S. Pedagogicheskaya psikhologiya / Pod. red. Davydova V. V. – M.: Pedagogika, 1991. – 480 s.
4. Disterverg A. Izbrannyye pedagogicheskiye sochineniya. – M.: Gos. uch. ped. Izd – vo MP RSFSR, 1956. – 374 s.
5. Kirsanov A. A. Individualizatsiya uchebnoy deyatel'nosti uchashchikhsya. – Kazan, 1980. – 207 s.
6. Lokhachevs'ka S. P. Dyferentsiatsiya na urokakh matematyky // Pochatkova shkola. – 1999. – № 7. – S.26 – 28.
7. Rabunskiy Ye. S. Individualniy podkhod v protsesse obucheniya shkolnikov / Na osnove analiza ikh samostoyatel'noy uchebnoy deyatel'nosti. – M.: Pedagogika, 1975. – 182 s.
8. Sikors'kyy P. I. Teoriya i metodyka dyferentsiyovanoho navchannya. – L.: Spolokh, 2000. – 422 s.
9. Ushinskiy K. D. Izbrannyye pedagogicheskiye sochineniya. – M.: Gos. uch. ped. izd-vo MP RSFSR, 1954. – T.2. – 796 s.

Мелешко В. В.

УРОВНЕВАЯ ДИФФЕРЕНЦИАЦИЯ В РЕАЛИЗАЦИИ СОДЕРЖАНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ СРЕДСТВАМИ УЧЕНИКА В СЕЛЬСКОЙ МАЛОЧИСЛЕННОЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

В статье раскрывается проблема реализации содержания школьного образования в сельской малочисленной начальной школе средствами учебника. Раскрыта сущность уровневой дифференциации, ее влияние на результаты учебно-воспитательного процесса. Автор на основе существующих теоретических выводов доказывает значимость школьной книги в реализации дифференцированного подхода, который расширяет и углубляет знание детей с учетом их личностных качеств и характеристик.

Ключевые слова: учебник, сельская малочисленная школа, формы обучения, уровневая дифференциация, вариативные задачи.

Meleshko V. V.

LEVEL DIFFERENTIATION IN THE IMPLEMENTATION OF THE CONTENT OF EDUCATION BY MEANS OF A MANUAL IN THE SMALL RURAL ELEMENTARY SCHOOL

The article reveals the problem of realization of the content of school education in a small rural elementary school means a textbook. The essence of the level differentiation and its influence on the results of the educational process.

The author on the basis of existing theoretical conclusions proves the importance of school books in the implementation of a differentiated approach broadens and deepens the knowledge of children based on their personal qualities and characteristics.

Keywords: *a textbook, a small rural school, forms of training, level differentiation, and alternative jobs, variational tasks.*

УДК 371.671: 94 (100) (075.3)

ОСОБЛИВОСТІ ДРУГОГО ПОКОЛІННЯ УКРАЇНСЬКИХ ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ (1996 – 2001 РОКИ)

I. В. Мороз,

*аспірантка лабораторії суспільствознавчої освіти,
Інститут педагогіки НАПН України*

У статті розкривається процес створення шкільного підручника всесвітньої історії в другій половині 90-х років ХХ століття. Виокремлено нові підходи, методологічні новації, характерні риси та особливості підручників цього періоду. Встановлено, що зміст шкільних підручників всесвітньої історії залежав від загальних тенденцій розвитку системи освіти і зумовлювався суспільно-політичними, соціально-економічними та культурно-освітніми чинниками.

Ключові слова: *шкільний підручник всесвітньої історії, процес підручницькостворення, принципи відбору та побудови змісту, структура підручника.*

Постановка проблеми. Проблему відповідності змісту шкільних підручників історії викликам часу справедливо вважають однією з найактуальніших в освіті. За роки незалежності в Україні відбулися суттєві зміни у визначенні мети шкільної історичної освіти, зміщені акценти з обсягу знань, засвоєних у процесі навчання історії, на створення умов для розвитку особистості учня; визнані пріоритети розвивальної та ціннісної складової у навчанні, що відбилося у навчальних програмах з історії. [1; 7; 10].

Роль історичної освіти має полягати у формуванні в молодого покоління цілісного образу історичного минулого національної спільноти, з якою молода людина може себе ідентифікувати. Проте сьогодні вона недостатньо реалізує свій потенціал у цьому напрямі. Аналіз чинних підручників зі все-